

מסביב לפרשה

כי תבוא: ברכת המצות עובר לעשייתן

הרב יואב פלדמן

דברים כו, יג

בְּעֵרְתִי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נִתְתִּיו לְלוֹי וְלִגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־למִנְהַ כָּכֹל־ מִצֹּתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי לֹא־עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא־ שָׁכַחְתִּי:

רש"י דברים פרק כו פסוק יג

ולא שכחתי - מלברך על הפרשת מעשרות:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד ב

דכולי עלמא מיהא, מעיקרא בעינן לברוכי, מנלן? - דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא? אמר רב נחמן בר יצחק: דאמר קרא וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי. אביי אמר: מהכא, והוא עבר לפניהם.

חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף ז עמוד ב

וכתב הרי"ט ז"ל וטעם זה שאמרו חז"ל לברך על המצוה עובר לעשייתן כדי שיתקדש תחלה בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת, ועוד כי הברכות מעבודת הנפש וראוי להקדים עבודת הנפש למעשה שהיא עבודת הגוף.

רמב"ם הלכות ברכות פרק יא הלכה ו

אבל אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר שחיטה ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה, וכן אם כסה הדם בלא ברכה או הפריש תרומה ומעשרות או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה.

ספר אור זרוע חלק א - הלכות קריאת שמע סימן כה

האידינא אי אקדים ובריך אהבת עולם וקרי ק"ש והדר קרא יוצר אור יוצא ידי חובה דברכות לקרותן כסדרן אין מעכבות זו את זו אבל אם הניח אחת לגמרי לא יצא ידי חובתו עד כאן לשונו. למדנו מכאן דכל היכא שלא ברך קודם המצוה מברך לאחר כן ויוצא ידי ברכה וראיה לדבר טבילת גר שמברך אחר טבילה משום גברא דלא חזי לא מצי לברך קודם לכן ה"ה לשכח דלא אפשר ל"י לברך כבר עובר לעשייתה שמברך לאחר כך.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה סימן יט סעיף א

[א] השוחט א' צריך שיברך ב' קודם: אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה; ג' [ד] א' ואם שחט (א) <א' [א] ולא בירך, א (ב) <ב' כשרה. הגה: [ב] ואם שחט ב דבר דאתיליד בו ריעותא וצריך בדיקה, <ב' <ג' ישחטנו ב' בלא ברכה, ג (ג) <ג' וכשימצא כשר ד [ג] מברך על השחיטה, ובלבד ד' שיהא סמוך ד' לשחיטה (בא"ז הלכות כסוי).

ש"ך יורה דעה סימן יט ס"ק ג

ובספר ברכת אברהם סוף חלק א' וריש חלק י' האריך מאד לסתור דברי הרמב"ם במליצות והרצאות דברים ועיקר יסודו דאם איתא דאינו מברך אחר עשייתו א"כ היכא שרינן לגר (כדלקמן סי' רס"ח סס"ב) וכן שאר חייבי טבילות (כדלקמן סי' ר') ושאר מצות לברך לכתחלה אחר עשייתו ואי משום דלא היה אפשר לברך קודם הברכה לא הוה ליה לברך כלל עכ"ל וכל דבריו אינם נראין לפע"ד דהא ודאי קי"ל כל הברכות הם מדרבנן חוץ מברכת המזון וכדאיתא בברכות בכמה דוכתי ובפוסקים א"כ הם אמרו לברך קודם המצוה ולא אחר המצוה כלל והם אמרו בגר ודכותיה דאכתי גברא לא חזי יברך אחר המצוה

רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן יט סעיף א

(סעיף א' בהג"ה) וכשימצא כשר מברך אחר השחיטה. תמיהני לפ"מ דמסיק הש"ך סק"ג להלכה דבשכח ולא בירך קודם השחיטה דאינו מברך אח"כ י"ל דה"נ באתיליד בו ריעותא אינו מברך אח"כ דאינו דומה לטבילת גר דאמרינן כיון דמעיקרא לא חזי לא אדחי דכיון דבכל פנים לא חזי לברך מקודם כי תקנו חז"ל ברכה זו דטבילת גרים מעיקרא הכא איתקו לברך אח"כ אבל ברכת שחיטה קבעו ותקנו עובר לעשייתו אלא דבהך דבר דאתיליד בי' ריעותא א"י לברך מספק י"ל כיון דאדחי אדחי ואין חילוק בין אדחי מחמת פשיעה ושוגג או מחמת אונס. הגע עצמך בעל קרי שאינו מברך לפניו אם אכל בעוד קריו עליו או שחט אז וטבל לקריו וכי נאמר דמברך אח"כ על מה שאכל או שחט כיון דמעיקרא לא היה רשאי לברך. א"ו נראה דכיון דיסוד הברכה תקנו עובר לעשייתו אלא דעתה היה איזה דבר המעכב עליו מלברך אינו מברך אח"כ. ומקור הדין של הרמ"א הוא מא"ז והא"ז לשיטתיה אזיל דכ' הגהת אשר"י בשמו פ"ק דחולין דבכל מצות אם לא בירך עובר לעשייתו מברך אח"כ. אבל לדידן דקי"ל כהרמב"ם י"ל דגם בזה אינו מברך אח"כ וצ"ע

לדינא:

כל הזכויות שמורות ©

ספר הלכות גדולות סימן סט - הלכות כיסוי הדם

ובתר דמכסי ליה לדמא מיחייב לברוכי ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו על כיסוי הדם.

רא"ש מסכת חולין פרק ו סימן ו

כתב בעל הלכות שמכסה תחלה ואח"כ מברך. ואף על גב דכל המצות מברך עליהן(ש) עובר לעשייתן. הני מילי בתחלת המצוה. אבל זו סיום מצוה היא ובאמצע מצוה אינו ראוי לברך. הילכך מברך על השחיטה קודם התחלת המצוה. ועל כסוי אחר גמר המצוה. כב והעולם לא נהגו ככך(ת) משום דחשיבי כסוי מצוה בפני עצמה:

רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן לד

והיינו טעמא נמי דמברכינן על נט"י אחר הנטילה משום דהבא מבית הכסא לא מצי מברך קודם נטילה הלכך נהגו כן בכל הנטילות כדי שלא יבא לברך באיסור היוצא מבית הכסא ועוד איכא טעמא לנט"י דאחר נטילה נמי מיקרי קצת עובר לעשייתוקא כל זמן שלא נגב ידיו דאמרי'(כ) בפ"ק דסוטה (דף ד ב) קב כל האוכל בלא ניגוב ידיים כאלו אוכל לחם טמא:

שו"ת בית הלוי חלק ב סימן יד

ולכאורה הרי מדברינו יצא קושי' גדולה על הרא"ש דבחולין מוכח דס"ל כבה"ג בעיקר הסברא דאין ראוי לברך באמצע ולא נחלק עליו רק מטעם דכתב דכיסוי הוא מצוה בפני עצמה ובברכות כתב לברך אחר נטילה וקודם ניגוב **ואחר העיון הנראה ליישב סתירת דבריהם בשני אופנים או דנאמר דהרא"ש ורבינו ירוחם ס"ל דעד כאן לא כתב בה"ג סברתו רק גבי כיסוי וכדומה דס"ל דכיסוי אינו מצוה בפני עצמו רק הוא סיום למצות שחיטה וכיון דהכיסוי אינו מעכב את השחיטה דהרי גם אם לא כיסה מ"מ לא נפסלה השחיטה בזה והבשר שרי באכילה וא"כ מעשה השחיטה נגמרה לגמרי ומשו"ה מקרי שפיר באמצע המצוה אבל גבי ניגוב דמעכב הנטילה וכל זמן שלא נגבן הרי לא הועילה לו הנטילה לשום דבר דעדיין אסור לו לאכול ס"ל דבה"ג לא מקרי כלל באמצע והוא ממש כמו בהתחלה כיון דהך מקצת שלא עשה מעכב גם את המקצת שעשה כבר.**

גם עוד י"ל בדעת הרא"ש ורבינו ירוחם באופן אחר דבכל מקום ששייך לברך בו קודם עשיית המצוה ומשכחת בה אופן לברך מקודם אז גם אם לא בירך מקודם מ"מ יברך גם באמצע ולא יניח הברכה עד לבסוף דהרי אדרבה מצינו דעת כמה מהפוסקים דאם לא ברך עד אחר שגמר כל המצוה דשוב לא יברך עליהם ועיי' היטב ביו"ד סי' י"ט בש"ך ס"ק ג'. ודברי בה"ג בחולין קאי על עיקר התקנה של הברכה דס"ל דחכמים תיקנו ברכה על כל המצות ושיהי' הברכה עובר לעשייתן ובמצוה שאי אפשר בה לברך קודם בע"כ ה' התקנה לברך בה אח"כ וכמו דאיתא בפסחים (דף ז') כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה דתיקנו בה לברך אחר הטבילה משום דאכתי גברא לא חזי **אבל באמצע המצוה לא מצינו שיתקנו לברך שם ומש"ה ס"ל לבה"ג גבי כסוי לפי מה דס"ל דהוא סיום לשחיטה והרי קודם השחיטה אי אפשר**

דף מקורות

לתקן שיברך על הכיסוי כיון דאכתי אין לו דם ואין עליו חיוב לכסות כלל והאיך יברך עליו וגם יהי' עובר דעובר ממילא בע"כ תקנת הברכה הי' לברך אחר שהשלים כל המצוה אבל בנטיל' דעיקר התקנה הי' לברך מקודם ורק שהעולם נהגו לברך אח"כ משום שחששו לאין ידיו נקיות שפיר יוכלו לברך גם באמצע ואדרבה יותר טוב אז דגם זה מקרי עדיין עובר לעשייתו.